

Verslag NOSTER-themabijeenkomst *Changing the tacks: exploring new directions towards an interdisciplinary study of the lifeworlds of believers*

Peter G.A. Versteeg, VU Amsterdam

“Two ships passing in the night”. Twee perspectieven op religie, die elkaar voor een groot deel niet zien of kennen. Zo beschreef Heleen Zorgdrager de relatie tussen theologie en antropologie, tijdens de NOSTER-themabijeenkomst *Changing the Tacks*. Dit symposium, georganiseerd door een groep theologen en antropologen van PThU en VU, was bedoeld om te verkennen op welke wijze beide disciplines van elkaar zouden kunnen leren en samenwerken op het terrein van onderzoek. Deze studiegroep is bezorgd over het reduceren van theologie tot een vorm van sociaal- of religiewetenschappelijk onderzoek met een focus op ‘lived religion’. Deze marginalisering van een eigen theologische benadering, loopt het risico dat er een eendimensionaal onderzoeksperspectief op het religieuze (of de werkelijkheid in het algemeen) wordt gecreëerd. Ook sommige antropologen weten zich in hun beschrijving van ‘het religieuze’ geïnspireerd door actor-network theorie en methoden als ‘the ontological turn’ die (ervaringen met) transcendente krachten, goden en geesten opnemen als serieus onderwerp van studie.

Hoofdspreker antropoloog Jon Bialecki (University of Edinburgh) zag een gezamenlijk belang van antropologie, theologie en geloofspraktijk: het vraagstuk van aanwezigheid. Junior onderzoeker Matthias Teeuwen (UvA) scherpte deze constatering aan in zijn respons door te stellen dat antropologie een hermeneutische wetenschap is die daardoor in staat is om van theologie te leren, bijv. door haar eigen normativiteit beter te begrijpen. Klaas Bom (PThU) zag systematische theologie als vanouds navigeren tussen academia en gelovige praktijk. De rol van antropologie zag hij vooral in het beter begrijpen van de gelovige praktijk door empirisch onderzoek.

Theologische hoofdspreker Maaïke de Haardt (RUG) waardeerde de ‘anthropological turn’ in de theologie als aandacht voor het alledaagse. Een etnografische benadering helpt ons om contact te krijgen met mensen en hun ervaringen en te begrijpen wat hen doet geloven. Junior onderzoeker Thandi Soko (PThU) leerde van de antropologie om vragen in haar eigen onderzoek te zien als tegelijkertijd contextueel en algemeen. Empirisch onderzoek is volgens haar in veel interdisciplinaire vormen van theologie toegeëigend, maar dat geldt nog nauwelijks voor de klassieke theologische subdisciplines. Annette Jansen (VU) stelde dat antropologen hun eigen seculiere heiligen hebben - zoals ‘samenleving’ en ‘cultuur’ - in wie men in zekere zin ‘gelooft’. Zij vroeg zich af waarom het idee van een ‘theological turn’ in antropologie zo’n taboe is waar dit andersom geen problemen oplevert. Het spelenderwijs verkennen van dit taboe zou kunnen helpen om de normatieve veronderstellingen van de antropologie beter in beeld te krijgen. Het gezamenlijke gesprek over alteriteit biedt daartoe een mogelijkheid, aldus Jansen.

Het interdisciplinaire gesprek lijkt gebaat te zijn bij een beter begrip van elkaars taalvelden. Wat in het ene veld niet meer courant is, wordt juist in het andere veld omarmd. Als beide disciplines inderdaad proberen om het vraagstuk van het ‘andere’ te beschrijven, lijkt het zinvol antropologische en theologische noties daarvan naast elkaar te gaan leggen. Daarbij kan het zowel gaan om theorieën van het andere als om methoden om grenservaringen empirisch en systematisch te bestuderen.

Mede geïnspireerd door de geslaagde studiedag, zal de studiegroep verder interdisciplinaire onderzoeksactiviteiten ontplooiën.